

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՆՍՏԱՆՍՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԳԹԻ ԳՐԻՊՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվանը 6 ռուբլի. Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисть, Редакция „Мшакъ“. Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“. Տ է 1 է ֆ օ ն № 253.

Մամբարութիւնը բայ է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերէն).

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպեկով. Տ է 1 է ֆ օ ն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Բաղկանեան թերակղզին.—Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Գօհետօր Բլիմենտալի դասախօսութիւնը. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Արտաքին լուրերը. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ. Երկրագործներ:

ԲԱՎԱՆԵԱՆ ԹԵՐԱԿՂԶԻՆ

Բաղկանեան թերակղզու վրա դեռ շարունակվում է այն անորոշ դրութիւնը, որ մնացել է ժամանակութիւն անցեալ տարվանից: Թիւրքիւն իրագործել է իր խոստացած ըէֆօրմները միայն մի մասը և դժուարութիւններ է յարուցանում զանազան պահանջների դէմ, որ անուր են նրանից եւրօպական պետութիւնները:

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, անցեալ տարի Ռուսաստանի և Աւստրո-Ունգարիայի վեհապետների և նրանց արտաքին գործերի մինիստրների ընդհանուր խորհրդակցութեամբ, որ տեղի ունեցաւ Միւրեցշտէտում, կայացաւ մի համաձայնութիւն այն անհրաժեշտ բարենորոգումների վերաբերութեամբ, որ պէտք է անկայման կերպով կատարէր Թիւրքիւնը ապահովելու համար: Միւրեցշտէտի որոշումը յայտնվեց Թիւրքիային, որ և ընդունեց նրան: Միւս պետութիւնները յայտնեցին, որ նրանք բոլորովին համաձայնում են առաւելագոյն համաձայնութեան ծրագրին և իրանց կողմից էլ յանձնարարեցին Թիւրքիայի կառավարութեան կարելիին չափ շուտով իրագործել երկու պետութիւնների առաջարկը և նայել այդ առաջարկի վրա, իբրև եւրօպական բոլոր պետութիւնների միացեալ կարծիքի վրա: Մակեդոնական գործիչները թէև չէին համարում առաջարկված ըէֆօրմները այնքան արմատական, որպիսին նրանք կը ցանկանային իրա-

գործած տեսնել, այնուամենայնիւ համոզվեցին, որ ներկայ հանգամանքներում Միւրեցշտէտի ծրագրերը բաւարար է, ուստի սկսեցին հանգստանալ և խաղաղվել: Մակայն Թիւրքիան և այս անգամ ճշդապահ չը գտնվեց և ամեն միջոց գործ դրեց յետաձգելու և դանդաղեցնելու պահանջով բարենորոգումներ իրագործումը: Հետագրները շարունակ տեղեկութիւններ են բերում այն անհամաձայնութիւնների մասին, որոնք տեղի ունեն Թիւրքիայի կառավարութեան և եւրօպական պետութիւնների միջև Միւրեցշտէտի որոշումները իրագործման մասին: Թիւրքիան նոր-նոր հարցեր է յարուցանում, համարելով, որ Եւրօպայի այս կամ այն պահանջը անընդունելի պէտք է համարվի, որովհետև նա շօշափում է Թիւրքիայի վեհապետական իրաւունքները և խախտում է նրա քաղաքական գերիշխանութիւնը:

Բաղկանեան թերակղզու ազգաբնակչութիւնը անհամբերութեամբ սպասում է եւրօպական պետութիւնների մշակած ծրագրի իրականացման գործողութիւններին և ցաւ կը լինի, եթէ նա նորից հիասթափվի, յուսահատութեան մէջ ընկնելով և նորից յուզուները մէջ ընկնելով, առաջ բերէ անցեալ տարվայ ծանր և մարդկային դրութիւնը:

Եւրօպական դիւանագէտները չեն կորցրել իրանց յոյսերը Թիւրքիայի պետական գործողների վերաբերութեամբ և կարծում են որ Թիւրքիան աւելի կը գերազանէ բարենորոգումներ մտցնելը, քան վստահեցնելու Թիւրքիայի իր եւրօպական նահանգները վիճակը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

Պէտք է հրապարակախօսութիւնը ունենայ որոշ ու հաստատ ուղղութիւն: Այս հարցը համարում էի նրան այն մարդկանցից մէկը, որոնց, ինչպէս և ինձ, մղում էր դէպի թատրոն մի անզուսպ ցանկութիւն՝ գոնէ մի ժամ շարաթվայ մէջ մոտանալու անձնական կեանքի ամայութիւնը և ապրելու ուրիշ վիշտաբախութիւններով, գուցէ եւ կարծում էի, որ նա էլ, ինձ նման, վաղուց է թատրոնի դէմ մի քանի փակելու աչքերը և չը տեսնելու այն, ինչ-որ կատարվում էր դուրսը, ամեն մի քայլափոխում, գուցէ հէնց այս պատճառով ես ակամայ համարում էի նրան—մի գիտեմ—յամենայն դէպս ես ինձ հաշիւ չէի տալիս այդ մասին և ամեն կերպ աշխատում էի վանել ինձանից թատրոնում այդ ներքին ձանձրալի հաշիւները, որոնք առանց այն էլ շատ թանկ են նստում դուրսը...

Պատմիչները ժամանակ, երբ կանանց բարձրութիւնը դուրս թափվելով դահլիճից՝ մեծ ու փոքրիկ խմբերով բաժանված՝ ուրախուրդով և կամ այդպէս ձեռնարկով մերթսոսում, ծիծաղում էր բարձրաձայն ու նազանձան անցնում միջանցքների մի ծայրից դէպի միւսը, իսկ տղամարդիկ վաղուց էին դէպի մի փոքրիկ սենեակ, ուր կարելի էր և ծխել, և ծուխի անպակի մէջ հաղորդել իրար ներկայացումից ստացած տպաւորութիւնները, երբ ամեն մի հանդիսական գտնում էր մի ընկեր, մի բարեկամ, գոնէ մի ծանօթ, որի հետ կարողանար երկու խօսք փոխանակել,—անծանօթ գեղեցիկներին,—իմ ճաշակով, այն, նա մի գեղեցիկներ էր,—մտում էր յաճախ միայնակ նստած իր տեղում, շատ անգամ անշարժ, խորատուզված մտքերի մէջ, աչքերը անպիտակաբար սեւեւած դէպի բեմի վարագոյրը: Ոչ որ չէր մօտենում նրան և ոչ նա ինքը մօտենում էր ուրիշներին. թուում էր, թէ թատրոնի ամբողջ հասարակութեան մէջ և նոյն իսկ այդ մեծ, անազն բազմութեամբ նա չունէր

սկզբից և եթ դրված էր ուսանայող պարբերական մամուլի առաջ, բայց մինչև այսօր էլ շատ շատերի համար անհասկանալի, նոյն իսկ անտեղի մի բան է մտում: Որոշ ուղղութիւնը ենթադրում է սկզբունքների, հայեացքների պարբերութիւն, շիտակութիւն, անխախտութիւն: Մի գորդ կեանքի, հասարակական հարցերի վերաբերմամբ իւրացնում է մի յայտնի տեսակետ, որ բոլորում է նրա դաւանած գաղափարներից: Նա գրում է, պաշտպանում է, կռում է յանուն իր այդ գաղափարների, նա թոյլ է տալիս, որ ուրիշներն էլ իրանց հասկացածի պէս գրեն ու կռեն, բայց ինքը չէ կարող դաւանանք իր հաւատամբին, պարտք է համարում անյողողը մնալ իր համոզմունքների մէջ: Գա գրական և հասարակական գործիչի պարտականութիւնն է: Եւ չը կայ աւելի թշուառ մի դրութիւն, քան այն, երբ գրողը հասարակութեան միտքը առաջնորդելու յաւակնութիւն ունեցողը չէ կարողանում ասել թէ որն է իր պաշտամունքը, ինչի է նա հաւատում և ինչի է կենդանի պահում իր այդ հաւատը: Ցետուգէմ, առաջաւոր, ծայրահեղ արմատական ուղղութիւնները հաւատարմապէս գոյութեան իրաւունք ունեն, հաւասարապէս օրինական են և նրանցից մէկն ու մէկին պատկանելը ոչ անձնական բան է, ոչ որ և է երկու և անհանգստութիւն պիտի պատճառէ հասարակութեան, որի մէջ կան գործունէութեան, ապրելու, ստեղծագործելու հարկաւոր տարրերը: Եւ ամեն տեղ ու ամեն ժամանակ վատ են համարվել ոչ թէ այս կամ այն ուղղութեան պատկանողները, ոչ թէ նրանք, որոնք որոշ դէմք ունեն իրանց գործունէութեան առաջնորդում, այլ երեւոյթները, տատանվողները, մի կողմից միւս կողմ փոխադրելու, իրանց պաշտած սկզբունքները ցերեխ մէջ կոխ տուողները:

Ամեն տեղ արձամարմով, զգուանքի առարկայ դարձող այդ մարդիկ ոչ մի միջոց չունեն իրանց գոյութիւնը արգաստանելու համար, բացի միայն նրանից, որ բղաւում են թէ ուղղութիւններ հարկաւոր չեն, թէ կարելի է մարդ լինել, և ամեն տեսակ ուղղութիւնները, ոչ մի բարեկամ. թուում էր, թէ նա մարդկանց խուռն բազմութեան մէջ զգում էր իրան, ինչպէս անսպասուած, ուր կեանքը վաղուց մեռած է և ուր լեռի անսպասուած անձայր տարածութեան մէջ չէ մնացել հետաքրքրութեան արժանի և ոչ մի բան:

Մի անգամ միայն ես տեսայ նրան խաղամիջոցի դուրս եկած դահլիճից: Հանդիսականների խիտ շարքերի մէջ էր բարձր, վայելչակազմ հասակով, սովորականից աւելի խոտանայեաց, մտածկոտ դէմքով, նա յամբաբայ յետ ու առաջ էր գնում բազմութեան հետ միասին: Մակայն այդտեղ աւելի, քան դահլիճում, աչքի էր ընկնում նրա միայնութիւնը, միայնութիւնը ոչ այնքան անձի, որքան հոգու, երբեմն տանջվող, վշտալից և երբեմն որոնող, երազուն հոգու: Յնկված պատին՝ ես կանգնած էի մի հեռու անկիւնում՝ հանդիսականների անց ու դարձին արգելք չը լինելու համար և չէի կարողանում աչքերս հեռացնել անձանցից գեղեցիկուհուց, որ ամենակին չէր նկատում իմ յամառ, անբազաբար հայեացքները. ես զգում էի մի արտասովոր գուրթ, մի անբացատրելի զբոյծանք դէպի այդ միջուկը կիւնը, որ, ըստ երևոյթի, այնքան վաղ և այնպէս անզբաւար այրել էր շրթունքները կեանքի դառն բաժակից խմելու:

Ոչ մի անգամ և ոչ մի մարդու ես հարց չը տուի իմանալու, թէ ով է այդ երիտասարդ կինը և չը կայ արդեօք մէկը, որ տեղեակ լինի նրա անցիկին. մի այդպիսի հարց ես համարում էի... սրբապղծութիւն, մի անհարկելի անհամեստութիւն օտարութի գեղեցիկուհու դէմ, որ Աստուած գիտէ թէ ինչու բռնան հետաքրքրութեան հետ միասին՝ գրաւել էր նաև իմ անհաշիւ, ինքնաբուրդ յարգանքը, գուցէ նաև մի աւելի զօրեղ, բայց դեռ անտարոջ, դեռ ինձ համար էր պարզված գզաց-

թիւնների պատկանել: Ռուսահայերի մէջ սրբան շատ են եղել այդպիսի մարդիկ, սկսած մեր հրապարակախօսութեան հէնց առաջին օրերից: Մեր մամուլի պատմութիւնը այնքան դրական տիպերով չէ հարուստ, որքան փախտականների, գաղափարափաճանների, բէնէ-գատների գերեզմաններիով: Եւ այդ է, գլխաւորապէս, պատճառը, որ իրանց ուղղութեան և համոզմունքին հաստատ մնացած մեր հրապարակախօսները այնքան կատարութիւն էին պատճառում իրանց ժամանակակիցներին: Ստեփանոս Նազարեանը չը փոխեց իր գաղափարական ազդեցութեանը, և նրան հալածեցին. Գրիգոր Արծրունին, որ ոչ միայն անսասան էր իր համոզմունքների մէջ, այլ և մի առանձին ոյժով խորտակում էր բէնէգատներին, այսօր էլ դեռ չէ դադարել թշնամութեան առարկայ լինելուց: Բայց նրա հսկայական պայքարը այն հետևանքն ունեցաւ, որ մեղաւորում միանգամայն պարզվեց ուղղութիւնների անհրաժեշտութիւնը: Բնականաբար, «Մշակի» ձեռքով խորտակված անպարտաբարկախօսութիւնը, գրական բամբակները աւելի ևս պիտի վայրկեան բարձրացնէր ուղղութիւնների դէմ, բոլորովին անխաղ կերպով հասկանալով, որ եթէ ջուրն ընկնէ որոշ ուղղութեան պարտադիր լինելը, բոլոր դիմազուրկների, բոլոր բամբակներին համար իսկական տօնը կը սկսվի: Այժմ էլ նոյն ազմուկն է շարունակվում, այժմ էլ մի տեսակ քաղաքացիական առաքինութիւն են ուղղում նրա արմուկէլ այսօր մի ուղղութեան երկրպագու, վաղը մի ուրիշին: Նոյն իսկ մեզանում ապրից մի ամբողջ վէպ, որի նպատակն էր իրենցիցն զրական քամիլիտութիւնը: Ուստի լսենք թէ ինչ է ասում ոռու տղապաշտը վիպագրող Վ. Կորոչեկովն իր այն յօդուածի մէջ, որ ապրված է «Русское Богатство» ամսագրում՝ այդ ամսագրի խմբագիր Միխայլովսկու մահվան առիթով:

Ռուսաց ամսագիրը ասում է նա—արդապէս յօդուածների մի ժողովածու չէ, մի տեղ չէ, ուր դարսվում են երթմն բողոքիսի հակառակ կարծիքներ. դա հանգէս էլ չէ ֆրանսիական մտքով: Ինչ ուղ-

մունք: Մակայն դէպքը—այդ շատ անգամ միակ փրկարար միջոցը այս խճճված կեանքում—օգնութիւն հասաւ ինձ և ես բոլորովին անհանկաղ կերպով իմացայ այն «գաղտնիքը», որ, ինչպէս կարծում էի, թագնված էր այդ ինձ համար խորհրդաւոր կնոջ անցեալի մէջ և իմացայ աւելի, քան գուցէ ցանկալի ու հանձնի էր ինձ, որպէս մի գաղտնի, եսամոլ սիրահարի...

II
Թատրոնը՝ հայերէն ներկայացումների ժամանակ համարիւր միջոց կիւտով չափ դատարկ ու տխուր՝ այս անգամ մի արտասովոր կերպարանք էր ստացել.—Գրիգորի բազմաթուրները, սկսած առաջին, միշտ ամայի կարգերից մինչև վերջինները, պատշաճաբը, վերնայարկը, մինչև անգամ օթեակները, թատրոնի այդ շափազանց փայլայլված ու գուրգուրված դաւակները, որոնց սակայն վիճակված է անսպասուտի նման միշտ թափուր լինելու տխուր բաղդը, և նոյն իսկ բեմի երկու կողմում նպարտ ու վեհօրէն բարձրացող փառաւոր օթեակ-սենահները, որոնք տարիների ընթացքում չեն արժանանում ընդունելու իրանց մէջ, ընտրեալներին,—այդ ընտրեալները գերազասում են այցելելի կրկէսի խոտանների անուշաոտ բուրմունքով գեղուն վայրերը.—մի խօսքով դահլիճի բոլոր տեղերը, և նրանք, որոնք ըստ թատրոնական ճարտարապետական կարգերի պէտք է լինեն, և նրանք, որոնք չը պէտք է լինեն, բայց ստեղծվում են բացառիկ օրերի և բացառիկ բարեկամների համար.—բոլորը, բոլորը խիտ առ խիտ լցված էին մի այնպիսի խոռոնամբոխ բազմութեամբ, որ ես երբէք չէի տեսել հայերէն ներկայացումների ժամանակ: Եւ այդ օրվայ բազմութիւնը այն համեստ, հայրենի բեմին սիրահար ու մի քիչ էլ... խուսացած հասարակութիւնը չէր, որին հանդի-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԵՐԿՐՈՒԳՈՒՆԵՐ

Ես և «նա» թատրոնի մշտական այցելուներից էինք, չէր անցնի ներկայացման ոչ մի երեկոյ, երբ մենք շտապած չը լինէինք տեղ գրաւելու—ես դահլիճում, ուր որ պատահէր, իսկ «նա» պատշգամբի աջակողմում, համարեա միշտ մի և նոյն տեղում: «Նա»,—այդ օրերիցը կամ տրիկները, ես չը գիտեմ,—անշուշտ դադափար անգամ չունէր իմ գոյութեան մասին, իսկ ես ճանաչում էի նրան,—ճանաչում էի նրա թուր, փոքր ինչ խոտահայեաց, դուրեկան դէմքը, նրա մեծ, ճաճանչաւոր, խիտ ու երկար արտանունքներով գարշաբուն աչքերը, նրա սև, փայլուն մազերով ծածկված գեղեցիկ գլուխը, նրա թախծալից ժպտը, որ յաճախ՝ հազիւ նշմարելի կերպով՝ բերում էր նրութեամբ զձագրված՝ բարակ շրթունքների վրա և, հակառակ նրա կամքի, խալտո անհետացնում դէքի խիտ արտայայտութեան մնացորդը:

Ով էր նա և ինչու ես ամեն անգամ, թատրոնի պայծառ լուսաւորված դահլիճը մտնելու, անպատճառ աշխատում էի գոնէ մի թրուռեցիկ հայեացք գցել պատշգամբի այն կողմը, ուր փոքր ինչ թեքված դէպի առաջ նստում էր նա—այս հարցերին ես ոչ մի պատասխան չէի կարող գտնել, ինչ էր և ինչ անցնէին նրանք իմ մտքից: Բայց այդպիսի հարցեր ինձ չէին զբաղեցնում.—ես գոհ էի, երբ տեսնում էի նրան թատրոնում և հանգստան հոգով ուղղութիւնի հայեացք դէպի բեմը: Գուցէ սրբախորհրդում մի բան կատարվում էր, գուցէ ես

վարուց արդէն ստացվում են քաղաքային վարչութեան մէջ, սպվում են Բնակարանային մեքենայի վրա և անմիջապէս ցրվում արօնը մեքենային պատերազմի դաշտից ստացված ամենաթարմ տեղեկութիւնները օրական 2—3 անգամ: Ենթակալութիւն պ. քաղաքագիրին Այժմ, ինչպէս լուծու է, բոլոր թէ Պերեկոպի և թէ Արմենական բաժանորդներ թիւը մօտ 110 է, իսկ հեռագրները բոլոր ծախսը հաշվում են 150 բուրլու չափ: Բաժանորդագիրը մէկ բուրլի լինելով՝ մօտ 40 բուրլի վրայնա է ստալ գալիս ամսական. այդ ֆեստը ծածկելու համար պիտի բաժանորդագիրը բարձրացնվի:

Նոր-նախիջանի գաւառի ԹՈՓՏԻ գիւղից մեզ գրում են. «Մեր գիւղացիներ լինելով բարի և ազնւո մի տարր, շատ նշանութեամբ է անձնատուր լինում այն անձանց, որոնք փայտալուծ են նրա նախադրմունքը և սնտորնապաշտութիւնը, և դրանից է, որ մագնիսացած սակդների նման մէկը միւսի յետեից գիւղ են թափվում մի շարք անձնաւորութիւններ, որոնց նպատակն է շահագործել գիւղացու ջերմ հաւատը իրանց գրպանի օգտին, կործնելով խեղճ միջնակ վերջին կուպէլը: Իրեն նմուշ առնել են բերում այն տեւոր փաստը, որ ներկայումս կատարվում է մեր գիւղում: Անշուշտ ընթացողներէր օմանք, եթէ ոչ կարգացած, գէթ լուծու կը լինեն «Չագագմունքներ» անուն կրող գիրքը, որի հեղինակը «Մեխրէսէթն է Դաւաթագից» այս գրքի արժանի ընդադատութիւնը կարծում էր ժամանակին լոյս է տեսել «Մշակում»: Այժմ բանաստեղծ Մեխրէսէթը, չը ստանալով գրքերից իր ցանկացած օգուտները, բշև է իր մուսաներին Պատնաի գագաթը, գրել է նախկին սե թանարով գրիչը և այսօր «սե հատի» արիւնով թախարկած գրչով «ճամայիրներ» է գրում: մինչ «Չագագմունքներ» 70 կուպէլի չէին ծախվում, սա 3 բուրլով ձեռքից ձեռք են խլում, իսկ գրքացուծիներ իւրաքանչիւր հիւանդի համար 10 բուրլի է: Ահա մեր «Չագագմունքներ» հեղինակի զգացմունքը, որ այնքան բիշ է, որ կարծում է թէ գիւղացու միամտութիւնից օգտուելով խաբիւր մեր չէ. և արդէն նա 5—6 հիւանդներ է բշկում... Թեղճ ժողովուրդ, դու չես գում, որ անգրգայ Մեխրէսէթներն են, որ քո առանց այն էլ նոյ մտաւոր հօրիգոնը սանձաւորական են, որ չը թափանչեցնեն արտիկ գիտութեան լոյսը: Ժամանակը հասել է, գիտութեան ծարուր զգալի է գիւղերում, բայց նրա լուսաւոր ճառագայթները անհանգստացնում են դեռ գիւղացու անգործ միտքը, որովհետեւ նա նախապաշարված է Մեխրէսէթների «ճամայիրներ» կարմիր թերթի միջոցով: Թող հեռացվին գրանք ժողովուրդի միջոցով, այն ժամանակ ժողովուրդը կը զգայ գիտութեան կարիքը և կը միկնէ նրան իր ձեռքերը, որովհետեւ նա է միայն մարդկութեանը կրկնակութիւն պարզապէս: Ժամանակ է, քանանաներ և ուսուցիչներ, առնել խաբանդանը և նախձիկ Մեխրէսէթներին, որոնք մեր խեղճ ժողովուրդի թշուառութեան պատճառն են դառնում. իղնալական համերաշխութիւնը գիւղում շատ բան կարող է տեսլ, ինչպէս նոր գլուխ լերվեց մի օրինակելի գործ, օրիորդաց դպրոցի բացումը, որից մինչև այժմ գուրկ էին հայ աղջիկները:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱՍՏԻ ԾՈՒՐՁԸ

Մի նոր աւխաժամից պատերազմի մասին: Հնարագէտ անգլիացիները արդէն ձեռնարկել են գրել ուս-հասարակական պատերազմի պատմութիւնը: Նորբեր Լոնդոնում հրատարակվեց «Ռուս-հայկական պատերազմ» վերնագրով մի պատկերազարդ գիրքը, որի առաջաբանը գրել է Արտուր Դիոնիս, յայտնի գիտակ Եւրոպայի, նա ունդարացի է և յայտնի ուս-գարական հայրենասէր հօշուտի քարտուղարն է եղել: Նա երկար ժամանակ ապրել է Եւրոպայից, ուսումնասիրել է նրա լեզուն և գրականութիւնը: Թէև սաստիկ հայտնասէր, բայց աշխատում է լինել անկողնակալ: Նա ստում է, թէ «Կօրէան» մի սլաք է, ուղղված Եւրոպայի միտքը: Ահա ինչու այդ սլաքը կարող է սպանել Մարտի Արեւելի երկիրը, եթէ ընկնի զօրից գիտութեան պետութեան ձեռքը: Դալով Ռուսաստանին, Դիոնիս անա ինչ է ստում: «Այն ծրագրիները, որոնց իրականացման Ռուսաստանը ձգտում է, —տիրապետութիւնն է ամբողջ Ասիայի վրա: Այդ նպատակով Ռուսաստանը կամենում է ստալ

Նատաստ կերպով հիմնվել հիւսիսային Ասիայում, որպէս զի իր տրամադրութեան ներքոյ ունենայ այն անհամար միջոցները, որ կարող է հայթայթել Չինաստանը: Երկնային կայսրութեան հսկայական ազգաբնակչութիւնը կարող է տալ նուաճողին անպակաս զօրք: Արդէն այժմ Ռուսաստանը անպակաս հող ունի Ասիայում, որը, ժամանակին, կը սկսէ մրցել արտադրութեան կողմից համադրալի հետ: Գրաւելով Չինաստանը, Ռուսաստանը կը դառնայ բոլոր ասիական աղբիւրի ճակատագրի սնունդը և ամբողջ Մեծ Ովկիանոսի տիրապետողը: Ռուսը, շարունակում է հեղինակը, իր բնութեամբ՝ ֆատալիստ է: Ռուսաստանի առաջնութեամբը շարժումը և նոր հողերի գրաւումը նա անխուսափելի է համարում: Ռուսները տեսնում են իրանց ձգտման մէջ զէպի Արեւելը—Աստուծու կամքը: Նրանք համոզված են, թէ Տէրը ընտրել է իրանց միւս ազգերին փրկելու համար: Այդպէս մտածում են ոչ միայն ֆանատիկոս—մոլիկները, այլ և իդէալիստ—պրոֆէսորները: Այժմ վիճակը ձգված է, աւարտում է Դիոնիս, ազգերը, շունչերն են բռնած, հետեւում են պայքարին: Եւ ոչ որ չէ կարող ասել, թէ ինչով նա կը վերջանայ: Ով գիտէ, արդեօք այդ կռիւր չէ հանդիսանում իբրև առաջաբան ազգերի հսկայական կռիւն:» (Рус. Вѣд.)

Պատերազմը, եւրոպայի եւ Չինաստանը: «Fingaro» լրագիրը ստալ է բերում մի խօսակցութիւն մի շատ կարևոր դիպոստի հետ: «Այս րօպէլին, սակ է դիպոստը, այն վրասնագետները, որոնք կարող էին սպանել առաջին րօպէլներում, ըստ երեւոյթի, վերջնականապէս հարթված են: Չը նայելով նոր համախորհմանին, պաշտօնական դաշնակցութիւններին, ազգերի դաշնազան համակրութիւններին, Եւրոպայի կը մնայ չէրոր և անկողնակալ հանդիսատես: Ուշադրութիւնը դարձրել, թէ ինչպէս արդէն օտարազգի մամուլը փոխել է իր խօսելու ոճը: Բօպէլի գրքումս տեղի է տուել պարսիկութեանը: Առաջին օրվայ ամբողջ յուզմունքը հանդարտվել է: Հետզհետէ արմկայոյղ լուրերը հարեղեցիին փաստերով: Մօսում էին լուրով՝ յարաբերութիւնների մասին Պետերբուրգի և Լոնդոնի մէջ: Այժմ այդ բոլոր լուրերը վերջացել են: Մնացել է միայն մի փաստ, այն է նոր և փառաւոր Նատաստութիւնը մօտ բարեկամութեան այդ պետութիւններին վեհապետների մէջ:»

Ֆրանսիան, Անգլիան, Գերմանիան, Իտալիան, Միացեալ-Նահանգները խիստ վճիռ են կայացրել չէրորութիւն պահպանել և կատարել նրանից բոլոր պարտաւորութիւնները: Գալով Չինաստանին, այրի կայրուէին, ինչպէս և պաշտօնական շըլանները, անհաշտ ատեղութիւն են ստճում զէպի կապուցիները: Պէկի-նում ոչ որ դեռ չէ մոռացել Սիմոնիսկիի խաղաղութեան նուազացուցիչ պայմանները: Եւ այդպէս, ոչ մի կերպով պետութիւն չի միջամտի. Եւրոպայի բոլոր պետութիւններին մէջ կատարելի համաձայնութիւն կայ և ամենքը որոշել են անսամանափակ կռիւր երկու կաւոյների մէջ:» (НОВОСТ)

Մի միլիարդ Ֆրանկ Ռուսաստանին: «Կեօզնի Լրագիրը» հաղորդում է, որ Ֆինանսներ միջազգային մի խումբ առաջարկում է Ռուսաստանին մի միլիարդ Ֆրանկ փող պատերազմական կարիքների համար, այն պայմանով, որ ապագայում այդ գումարի վճարումը կատարվի տոկոսաբեր փոխառութեան միջոցով: Այդ գումարը առաջարկվում է այն դէպքում, եթէ Ռուսաստանի արձագրութեան ներքոյ գտնված գումարները սպառվեն:» (Рус)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բնդիարձակ Մասուկում: Մասուկում նորից տեղի են ունենում ընդհարումներ հայերի և բիւրգերի միջև: «Oriental Advertiser» լրագրի տեսելով վանից և Բիւրիսից կանչված են 7 բառային զօրք սպառամութեան տեղը: Չինաստանի միջիտար դիմաց հայոց պատերազմը Օրմանեանին՝ առաջարկելով ազգել իր ազգակիցները վրա և համոզել նրանց գէները վայր գնելու: Օրմանեանը պատասխանեց, որ ինքը ոչ մի ազգեցութիւն չունի, որովհետեւ Բ. Գուռը ամեն շանք գործ է դրել պատերազմի ազգեցութիւնը կոտորելու համար:

«ՄԵՏԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
 ԹՈՒՄԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱՆԹԻՒՆԻ
 9 մարտի
 ԵԱՆԳՆԱՅ: (Բէյա. գործ.): Մօտ հազար ասիոնի մարսանները սպառամութիւն առաջացրին և շարքեցին նրանց դէմ ուղարկած զօրաբաժինը 70 մղոն զէպի հարաւ Դժու-

կինգից, Տրուվան նահանգում: Չօրաբաժինը կորցրեց 16 մարդ, մնացածները փախան: Իշխանութիւնները Դժուկիսում օգնական զօրքեր են ուղարկում:

ԼՕՆԴՕՆ: («Բէյա. գործ.): Դժուկիսում, Հիմալայան լեռներում, Եասուկի մօտ, տեղի ունեցած հողային փլուածք, որ տակն արեց մօտիկ տեղերում աշխատող բրիտանական պիտէրներին խուճը: Երեքը սպանվեցին և չորս հոգի ստացան ծանր վէրքեր:

ՆԵՄՊՈԼ: Միջերկրական ծովի էսկազրան վաղը կը հասնի այտուտ՝ ողջունելու համար գերմանական կայսրին:

ՏԱՎԱՏՏՏԳՈՒՄ: Նահանգի բնակիչները 12 հոգի ցանկութիւն յայտնեցին կամաւոր գնալ Հեռուար Արեւելը, նոյնպէս և մի քանի կառայր՝ վերաւորվածներ և հիւանդների մասին հոգալու համար:

ԻԲԿՈՒՏՈՒ: Մարտի 9-ին, առաւօտան, գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպայտիկի ժամանեց Բայկալ կայսրանը: Մանջուրական զօրքի հրամանատարի վազօնը մտաւ հազարակցութեան ճանապարհների միջիտարը, և ապա գեներալ Կուրօպայտիկ ընդունեց հոգևորականութեան պատգամաւորին և քաղաքագրը: ինքն, որը գեներալի տրամադրութեան տակ զօրքի 12,000 բուրլի: Ետևում մանջուրական զօրքի հրամանատարը նստեց սուլանկան երեք ձի թած սահակը, և պիտայի ուղեկցութեամբ ճանապարհ ընկաւ զէպի Տանիսոյ կայսրանը: Երկրի գլխաւոր հրամանատարը վերադարձաւ Իրկուստի:

ԿԱՆ: Ռուս վերաւորներին համար կանուտ հիմնով ասան օգտին կազմակերպված հանդիսաւոր ներկայացումը անցաւ մեծ աշուրութեամբ:

Կ. ՊՈԼԻՄ: (Կօր. Բիւրօ): Մակեդոնական փախտանականներին իրանց տեղերում բնակեցնելու մասին գեներալ-տեսիլի և քաղաքացիական գործակալների մշակած կանոնադրութիւնը սկզբունքով հաւանութիւն գտաւ Բ. Դոնից: Նրա գործադրութիւնը մինչև այժմ ուշանում է ժանդարմերայի հարցի պատճառով, որ անպայման հաւանութիւն չէ գտնում Իլլիւր-Քիոսի և Բ. Դրան կողմից:

ԲԵՐԼԻՆ: Լուրերին նայելով, գեղապետ Ետուրմի նշանակումը սերբիական թագաւորի առաջին աղիւտանով վերացված է:

Կ. ՊՈԼԻՄ: Բ. Դրան պատասխանը յանձնված է ուսուցիչ և աւտորական դեսպանութիւններին: Բ. Դրան արած աւտորութիւնների վրա նայում են որպէս ձգձումս միջոցների վրա: Իրանց նոր բացատրութիւնների մէջ կրկին անգամ պնդում են իրանց պահանջի վրա կօնորթի և մինչև անգամ մակեդոնական ժամադրմանը թիւրք օֆիցերներին արձակելու վերաբերութեամբ: Դիպլոմատիկական շըլաններում յոյս ունեն, որ Բ. Դուռը վերջապէս կը համաձայնվի, ի նկատի ունենալով բոլոր դեսպանների միաբանութիւնը: ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Մարտի 8-ի գիշերը վախճանվեց Պետերբուրգի ուսումնասիրական շըրջանի հոգաբարձու Դոյոլինի: 10 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Փոխարքայ գեներալ-ադիւտանտ Ալեքսեյի հեռագիրը Նորին Կայսերական Մեծութեան անունով Մուկղէդից, 1904 թվի մարտի 9-ից. «Գեներալ Միշչէնկօի զեկուցութիւններ համեմատ, մարտի 4-ին հետախոյզ խմբերը, մօտենալով Անջիբին, նկատեցին, որ Չինանդանի ձախ ասի վրա, քաղաքի դիմաց, բարձրացված են թըշնամական իրամասներ: Եօնքէնում թըշնամին դեռ եւ չը կար: Ըստ երեւոյթութեան, Անջիբում գտնվում է մի գլխիգիտ, իսկ Պէնեանում, առաջին զօրքի օնացած մասը: Թշնամու երկու էսկազրօնի Պակզէն հասնելու մասին ստացված տեղեկութեան պատճառով, այնտեղ ուղարկվեցին մեր երկու հարիւրհանգները, որպէս զի արգելին հակառակորդի սնցնելու Պանչէզան գետով: Այդ հարիւրհանգները գետի ձախ ասի վրա նկատեցին թշնամու երեք էսկազրաները, որոնք մեր զօրաբաժիններին մօտենալուն պէս, կռիւ չընդունելով, սկսեցին յետ բաշվել զէպի Անջիբուէնակու էսկազրօնների ոյժը բաղկացած էր 190 ձիերից: Մարտի 5-ի գիշերը մեր թուրքի պօստի երկու ցրվիչներ Կասանի և Չէնթիլի միջև հանդիպեցին կապուցական հետախոյզ խմբին, որը կրակ բացեց նրանց վրա, բայց բարեխաղ կերպով հեռացան: Տեղեկութիւններ համեմատ, թշնամու հեծելազորի 300 ձիերներ մարտի 6-ին գրաւեցին Եօնքէն: Անջիբում պատրաստված է նիւթ կամուրջներ գնելու քաղաքի հիւսիսային և հարաւային կողմերում: Գեներալ-լէյտնանտ

Ստէպէլի զեկուցման համեմատ, մօտ կէս գիշերին, մարտի 8-ին, ցօլացուցիլ լոյսի մէջ երկազին թշնամու ականանաւորը, որոնց վրա կրակ բացին մեր պահապան նաւերը, և ապա բերդի մի քանի բաւարէաները: Կրակը շարունակվեց մօտ 20 րօպէ: Նոյնը կրկնվեց գիշերվայ 4 ժամին: Առաւօտան 6 1/2 ժամին հարաւից երկազին թշնամու 4 նաւեր, իսկ յետոյ և ամբողջ էսկազրան, բաղկացած 11 նաւերից և 8 ականանաւորից: Մեր էսկազրան դուրս եկաւ արտաքին նաւակայանը թշնամու դիմաւորելու համար: Ժամը 9-ին թշնամու զրահակիրները մի քանի թիւղանթներ արձակեցին Լեաստէլանի կողմը և, օրտեսելով այդ լեռնային բարձունքը, կրակ բացին Պօրտ-Արտուրի վրա: Այլ ևս տեղեկութիւններ չեն ստացված: Վերոյիշեալ ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Չեր Կայսերական Մեծութեանը:»

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Փոխարքայի հեռագիրը Նորին Մեծութեան Մուկղէնից, մարտի 9-ին. «Գեներալ-լէյտնանտ Ստէպէլի լրացուցիչ զեկուցումների համաձայն, Պօրտ-Արտուրի անալ երեցած թշնամու էսկազրայի կազմը ուրոյած է վեց զրահաւոր և 12 կրէյսէր: Առաւօտան ժամը 9-ի մօտ, այդ էսկազրան բաժանվեց. զրահաւորները և ականանաւորը կանգնեցին Լեաստէլանի և Աղանու ծոցի մէջտեղ, իսկ կրէյսէրները, երկու խմբով— Պօրտ-Արտուրից զէպի հարաւ և հարաւ-արեւելք: Ժամը 9 և 20 րօպէին, «Բէտիլկանը» բացեց կրակ Լեաստիւնի վրայով թշնամու զրահաւորների վրա, որոնք նոյնպէս ժամը 9 և 40 րօպէին կրակ բացեցին քաղաքի վրա: Այդ միջոցին մեր էսկազրան կամաց կամաց դուրս էր գալիս արտաքին նաւանաւորները: Առաւօտան ժամը 11-ին մօտ, թշնանաթանաթաւորները սկսեց հանդարտվել: Եւրոպական էսկազրան միանալով, զանդաւորէին հեռացաւ զէպի հարաւ-արեւելք և օրվայ ժամը 12 ու 30 րօպէին սկսեց հեռանալ: Ռմբակուծութեան ժամանակ ասի վրա սպանված են հինգ զիւներ, վերաւորված 9, և թիթի վերաւորված 1»:

Փոխարքայի հեռագիրը Նորին Մեծութեան Մուկղէնից, մարտի 8-ին. «Այսօր, նաւատորմի հրամանատարը զեկուցանում է Պօրտ-Արտուրից հետեւեալը. «Այսօր, կէս գիշերին թշնամու երկու ականանաւոր մօտեցան դրսի նաւահանգտին, բայց ցօլացուցիչները մարակոցները նկատեցին նրանց և «Քօրք» ու «Ասվածնի» պահակային նաւակներից կրակ տեղացին նրանց վրա, ուստի նրանք յետ նահանջեցին: Երկրորդ յարձակումը եղաւ առաւօտան ժամը 4-ին. նրան մասնակցեցին թշնամու երեք ականանաւոր, բայց նոյնպէս յետ վոնդվեցին: Առաւօտայն սկսեցին մօտենալ զանազան կողմերից թշնամու երեք խմբեր, բաղկացած վեց զրահաւորներից և վեց զրահապատ կրէյսէրներից, վեց կրէյսէրներից 2 և 3-րդ կարգի, և 8 ականանաւորից: Առաւօտան ժամը 7-ին, մեր էսկազրան սկսեց դուրս գալ ներքին նաւահանգտից: Առաջինը դուրս եկան կրէյսէրները, դրանցից «Ասկազր» իմ գրօշակով ապա դուրս եկան զրահաւորները: Թշնամու զրահաւորները մօտեցան Լեաստիւնին և հարիւր հարուած արձակեցին 12 իլիւմանոց հրաձիգներից Պօրտ-Արտուրի վրա, այլ և 108 հարուած շըլականերին: Մեր հրազէնները 80 կարելով հեռաւորութիւնից շտտ լաւ էին խփում և մի հրազէն ժամը 10-ին մօտ կպաւ զրահաւորին, որից յետոյ վերջինը հեռացաւ: Մարդկանց կրտստ էսկազրայի վրա չը կայ: Մինչև ուղիղման աւարտումը, առաւօտան ժամը 11-ին մօտ, թշնամու բոլոր նաւերը միացան, անցան արտաքին նաւահանգտի երկարութեամբ և հեռացան, առանց յարձակվելու մեր էսկազրայի վրա:»

ՆԻԻՉՈՒՄԵՆ, մարտի 8-ին: (Բէյա. գործ.): Առաւօտան, ժամը 7-ի և 7 1/2-ի մէջտեղ, խելի էին ծովափից, հարաւային կողմից, մօտաւորապէս վեց մղոնան տարածութեան վրա, հրազինային հարուածներ:

ՍԵՆՆԱԼ: Իտոն փոխ տեղի կօրէական հաստատութիւններին հինգ միլիօն իէն փող: Կօրէական կառավարութիւնը հրաւիրում է ծառայութեան՝ կապուցական պաշտօնականներ Կայսերական արքունիքը կը վերակազմուի: ԵԱՆԳՆԱՅ: Անգլիական հիւպատոսը Նիւ-չժուանում հաղորդում է, որ չինացիները թուղի մեկնել են քաղաքից: Հիւպատոսը ստիպեց կանանց և երեխաներին նոյնը անել:

ՏԵՆՆԱՅԻՆ: (Բէյա. գործ.): Վազմուպուն գիւնց օտար պետութիւններին միջնորդելով երկարացնել մի տարով պատերազմական տուգանքի վճարման ժամանակամիջոցը:

